

پیش خوانی در تعزیه

علی عزیزی

پرتال جامع علوم انسانی

رو به نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

از جهتی پیش‌خوانی نوعی بیان تمثیلی نیز دارد. هنر شبیه‌خوانی نمایشی نمادین است. در ابتدای تعزیه تمام شبیه‌خوانان اعم از مخالف‌خوان و موافق‌خوان همصدا یا یکدیگر ذکر مصیبتی بر خاندان اهل‌بیت (ع) می‌خوانند و بدینوسیله به مخاطب نشان می‌دهند که ما همه عزادار سیدالشهداء هستیم و نه شمر، شمر است و نه ابن سعد، بن سعد و نه اینجا زمین کربلاست، بلکه این مجلس، مجلس عزای حضرت سیدالشهداء (ع) است و ما فقط جهت بکاء صرفاً به روایت مصیبت‌های خاندان پیامبر «ص» می‌پردازیم و به هیچوجه جنبه واقع‌گرایی ندارد. این عمل در جای جای تعزیه به وسیله فاصله‌گذاری‌ها، رجزخوانی مخالفان در رثای اهل‌بیت (ع)، گریه کردن شمر در هنگام ایفای نقش و... انجام می‌گیرد.

شایان ذکر است که در بین جماعت تعزیه‌خوان به جای واژه پیش‌خدا^{۱۰}

- اصطلاح پیش‌واقعه به کار برده می‌شود که کاربردی غلط است. بر اساس نمایش، «فرهنگ واژه‌ها، اصطلاحها و سبک‌های نمایشی» کاربرد دو - پیش‌خوانی و پیش‌واقعه را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

«الف) پیش‌خوانی: نوحه‌خوانی و همسرایی شبیه‌خوانان یک تعزیه. پیش‌خوانان اندکی پیش از آغاز تعزیه با گام‌هایی کند، پشت سر هم و به ضرب دمی که گرفته بودند وارد صحنه می‌شدند و از پیش روی تماشاگران می‌گذشتند، آنها پس از چند بار زدن بر گرد سکوی بازی و آماده کردن تماشاگران از محل خارج می‌شدند و پس از پایان پیش‌خوانی، تعزیه آغاز می‌شود.

ب) پیش‌واقعه: قطعه‌ای سرگرم‌کننده در تعزیه، این قطعه پیش از پیش‌درآمد اجرا می‌شود و به واقعه اصلی تعزیه می‌انجامد.»

همانطور که ملاحظه شد، پیش‌واقعه نمایش کوتاهی است که به واقعه اصلی یا مجرای اصلی تعزیه ختم می‌شود، اما پیش‌خوانی همان آواز آغازین تعزیه است که مراد ماست.

بررسی موسیقائی پیش‌خوانی

همانطور که پیشتر گفته شد، یکی از جنبه‌های بسیار مهم پیش‌خوانی موسیقی

است و نیز گفته شد که پیش خوانی‌ها تصنیفی از آوازها و یا دستگاه‌های ردیف موسیقی ماست. به گفته کارشناسان موسیقی پیش خوانی یکی از منابع بسیار ارزشمند موسیقی اصیل و کهن ماست و بسیاری از پیش خوانی‌ها با تصانیف معروف و با قطعات قدیمی که امروزه فراموش شده‌اند، مطابقت دارد.

در بررسی پیش خوانی بسیار مهم بود که به سراغ اهل فن برویم و پیرسیم که هر پیش خوانی در چه دستگاهی اجرا می‌گردد. زیرا افراد غیر حرفه‌ای و یا کسانی که با موسیقی اصیل ما آشنائی ندارند و نیز با اصل پیش خوانی‌های قدیمی آشنا نیستند با کمی تغییر در نحوه گویش پیش خوانی را در دستگاه دیگری اجرا می‌کنند. از اینرو، بررسی این پیش خوانی‌ها از یک منبع موثق و زیر نظر کارشناسان خبره موسیقی الزامی به نظر می‌رسید.

نحوه ساخت پیش خوانی‌ها

از بررسی پیش خوانی‌های موجود به سه نیوه خاص از ساخت پیش خوانی‌ها دست پیدا کردیم:

۱- دسته‌ای که شعر آن مستقلاً جهت پیش خوانی سروده می‌شد و گاهاً همزمان با سروده شدن موسیقی مربوط به آن نیز تنظیم می‌گردید. مانند اکثر پیش خوانی‌های مربوط به ستاد میرعزای کاشانی که چون خود واقف به اصول موسیقی و شعر بوده‌اند، همزمان با هم تنظیم می‌شد.

۲- در بررسی‌های خود به دسته‌ای از پیش خوانی‌ها بر می‌خوریم که با تصانیف قدیمی مطابقت دارد و مشخص نیست که کدامیک از دیگری الگو گرفته است. اما به طور حتم در اینگونه پیش خوانی‌ها اگر الگوگیری از تصانیف قدیمی باشد، بی‌شک موسیقی حائز اهمیت بوده است. مانند پیش خوانی «با زومه ماتم آمد» که با تصنیف مرغ سحر مطابقت دارد.

۳- در بخشی از پیش خوانی‌ها، نوحه‌هایی مربوط به سید و سالار شهیدان (ع) و یا دیگر ائمه اطهار (ع) که در آن زمان و یا حتی در زمان کنونی قابل توجه بوده است، به صورت نوحه پیش خوانی تنظیم گردیده است. مانند پیش خوانی «بریز آب روان

اسماء» مربوط به مجلس وفات حضرت زهرا(س). در دو مورد اخیر اصالت کمتری نسبت به بخش اول مشاهده می‌شود.

پیشینه پژوهش‌های انجام شده در زمینه طرح

طی مطالعات انجام شده به هیچگونه تحقیقی در مورد پیش‌خوانی‌ها برخورد نکردیم بجز دو مورد تحقیق مختصر:

۱- مقاله «پیش‌واقع، نوحه محرم، آواز منصور» کار استاد داود فتحعلی‌بیگی در ویژه‌نامه چهارمین جشنواره نمایش‌های مذهبی - سنتی (۱۳۷۱ ه.ش) انتشارات نمایش.

۲- تحقیق آقای نعمت‌ا... قنبری در دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران.

قابل توجه است هر دو مورد تحقیق انجام شده بسیار مختصر و محدودند.

پیشینه پژوهش‌های انجام شده در زمینه نمایش شبیه‌خوانی

در زمینه نمایش شبیه‌خوانی تحقیقات فراوانی صورت گرفته است. عمده این تحقیقات توسط دانشجویان رشته سینما و تئاتر و نیز محققین نمایش‌های آئینی - سنتی است.

چند نکته در مورد این تحقیقات حائز اهمیت است

۱- تحقیقات انجام شده در بسیاری از موارد تکراری بوده است.

۲- در بسیاری از موارد صرفاً به پیشینه تاریخی نمایش تعزیه توجه شده است که مستقیماً به رفع معضلات امروز هنر شبیه‌خوانی کمک شایانی نمی‌کند.

۳- در چند مورد به معرفی مجالس غریب پرداخته شده که نقش بسیار مهمی در احیاء نمایش‌های فراموش شده تعزیه داشته است. بسیاری از این تحقیقات توسط مرکز هنرهای نمایشی و انتشارات نمایش صورت گرفته است.

۴- از آنجائی که موسیقی یکی از ارکان مهم تعزیه است، تا به حال تحقیقات بسیار محدودی در این مورد صورت گرفته است.

۵- مجریان و محققین در اکثر موارد کمتر به جنبه کاربردی تحقیق توجه داشته‌اند.

نوحه تعزیه شهادت امام حسین(ع)*

زمینه قزوین - آواز بیات ترک

زینب:

بر احوال حسین یاران

در و دیوار می‌گریند

ملایک زین غم عظما

به حسرت زار و می‌گریند

زینب:

بود امروز و عاشورا

حسینم یکه و تنها

خلیل و هم ذبیح‌الله

برادر وار می‌گریند

دمگیری:

بر احوال حسین یاران

در و دیوار می‌گریند

ملایک زین غم عظما

به حسرت زار و می‌گریند

زینب:

کجائی مادرم زهرا(س)

حسینم یکه و تنها

میان لشکر اعداء

به حسرت زار و می‌گریند

پوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

پیش خوانی مربوط به مجلس وفات حضرت زهرا «س» *

معمولاً در اصفهان اجرا می شود - آواز بیات ترک

تکخوان:

بریز آب روان اسماء

به قد و قامت زهرا «س»

بشویم این گل رعنا

ولی آهسته آهسته (۲)

جواب:

بریز آب روان اسماء

به قد و قامت زهرا «س»

بشویم این گل رعنا

ولی آهسته آهسته (۲)

تکخوان:

کنم طاهر رخ ماهش

سو زلف عنبر آرایش

قد سرو دلارایش

ولی آهسته آهسته (۲)

جواب:

بریز آب روان اسماء

به قد و قامت زهرا «س»

بشویم این گل رعنا

ولی آهسته آهسته (۲)

روانشناسی و مطالعات فرهنگی
پژوهشگاه علوم انسانی
پرتال جامع علوم انسانی

تک‌خوان:

علی شد متقلب یکبار

که سر بنهاد بر دیوار

بگرید از دل خونبار

ولی آهسته آهسته (۲)

(همه خواب و علی بیدار)

جواب:

بریز آب روان اسماء

به قد و قامت زهرا «س»

بشویم این گل رعنا

ولی آهسته آهسته (۲)

پروژه نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
تتار جامع علوم انسانی

* مأخذ: مصاحبه با آقای اسماعیل عارفیان.

دمگیری

در برپایه مدار (۳) از نیمه اول سال، نوبت می رسد به بررسی آخرین اصابت کمتری

بر احوال حسین یاران

در و دیوار می گریند

ملایک زین غم عظمای

به حسرت زار و می گریند

* مأخذ: مصاحبه با آقایان اسماعیل عارفیان و حاج محمود معینی - فیلم تعزیه شهادت امام

حسین (ع) اجرای خوانسار.

بیشتر:

قابل توجه است هر دو مورد تجدید نظر و محدودیت
در زمینه پژوهش های انجام شده در این زمینه
تحقیقات توسط دانشوران و محققین ایرانی
در زمینه پژوهش های انجام شده در این زمینه

نوع پژوهش

پروژه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

رتال جامع علوم انسانی

۱- تحقیقات انجام شده در بسیاری از موارد

۲- در بسیاری از موارد هر چه پژوهش های انجام شده در این زمینه

مستقیماً به رفع معضلات مزبور منتهی خواهد شد

۳- هر چند مزبور به معرفی مجالس تربیت و تکریم پژوهشگران ایرانی

انجام تمامی پژوهش های انجام شده تعزیه داشته است، بسیاری از این تحقیقات در این زمینه

مرکز هنرهای نمایشی و اشتراکات نمایش صورت گرفته است

۴- از آنجائی که هوشیاری یکی از اولیای مهم امروزه است، لذا در این زمینه

محدودی برای مزبور صورت گرفته است

۵- محققین در اکثر موارد کمتر به جنبه کاربردی تحقیق توجه داشته اند

۶- در این زمینه پژوهش های انجام شده در این زمینه

نوحه تعزیه شهادت امام حسین (ع)*

زمینه جافهان - آواز بیت ترک

تکخوان:

به جهانی یاران (۲)

باز و به پاشد شیون و شین (۲)

دمگیری:

همه باشت گریان، همه باشند نالان

خلق جهان از بهر حسین (۲)

تکخوان:

زنان یکسر بیائید

دمگیری:

همه کیسر گشائید

تکخوان:

برای شاه‌بی‌کس

دمگیری:

همه افغان نمائید

تکخوان:

از غم سرور دین شه دین

دمگیری:

فاطمه گشته حزین و غمین

تکخوان:

چو ز مرکب افتاد (۲)

پروپشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شاه شهیدان بر سر خاک (۲) لغات الوهیت کربلایه حمزه

دمگیری: احوال حسین علیه السلام در کربلا - تالیف: ابن شهر آشوب

بدنش صد پاره (۲)

سینه اش از خنجر صد چاک (۲)

ن اوضاحت

(۲) نال لورده ناله

تکخوان: صورت زار و میگریه

(۲) زینت زینت غنچه لورده

بگفتا زیر خنجر

دمگیری: شرح حال و احوال عاشقان و حاج سعید مبین - تالیف: حاج میرزا محمد باقر

ناله ناله غنچه لورده ناله ناله غنچه

که ای شمر ستمگر

(۲) زینت زینت زینت زینت

تکخوان:

بده یک جرعه آب

ن اوضاحت

بیدارید بیدارید

دمگیری:

بتر رأسم ز خنجر

ن اوضاحت

بیدارید بیدارید

تکخوان:

شرم و نما تو لعین ز جزا

پرو. نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

دمگیری:

بیدارید بیدارید

پرتال جامع علوم انسانی

ساز و سرم تو جدا ز قفا

تکخوان:

ن اوضاحت

بیدارید بیدارید

علی اکبر چون شد (۲)

ن اوضاحت

بیدارید بیدارید

در صف میدان لشکر (۲)

دمگیری:

ن اوضاحت

بیدارید بیدارید

ز قفایش نالان (۲)

سینه ز نانش شد مادر (۲)

تکخوان:

ن اوضاحت

(۲) بیدارید بیدارید

نوحه تعزیه شهادت امام حسین(ع)*

زمینه تهران - آراز اصفهان

تکخوان:

ای خندلیبان گلشن خراب است، خدا گلشن خراب است

دمگیری:

آهسته نالید اصغر به خواب است، خدا اصغر به خواب است

تکخوان:

از ذکر خوابش گریان رباب است، خدا گریان رباب است

دمگیری:

از هجر بابش گریان رباب است، خدا گریان رباب است

تکخوان:

لای لای لای لای لای (۲)

دمگیری:

لائی لائی از سفر برگشته رو دم
محو سیمای برادر گشته بودم

تکخوان:

شاهان نظر کن بر شاهزاده، خدا بر شاهزاده

دمگیری:

شاهان نظر کن بر شاهزاده، خدا بر شاهزاده

تکخوان:

پیستان مادر از دست و داده، خدا از دست و داده

دمگیری:

پستان مادر از دست و داده، خدا از دست و داده

تکخوان:

لای لای لای لای لای (۲)

دمگیری:

لای لای از سفر برگشته رادم

محو سیمای برادر گشته بودم

تکخوان:

رفتی به میدان ی زار غمگین، خدا ای زار غمگین

دمگیری

رفتی به میدان ی زار غمگین، خدا ای زار غمگین

تکخوان:

آبت ندادند قود بد آیین، خدا قوم بد آئین

دمگیری

آبت ندادند قود بد آیین، خدا قوم بد آئین

تکخوان:

لای لای لای لای لای (۲) *شکوه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی*

دمگیری

لای لای از سفر برگشته رادم

محو سیمای برادر گشته بودم

* مأخذ: مصاحبه با آقایان حاج بدالله قائمی فر- اسماعیل عارفیان- حاج محمود معینی و

اجرای تحریرای در منطقه اصفهان.

توحه مجلس تعزیه حضرت عباس(ع)*

زمینه اصفهان - آواز دشتی

(۷) ۲۰۲۰ ۲۰۲۰ ۲۰۲۰ ۲۰۲۰ ۲۰۲۰

تکخوان:

شد سپه دار ما (۲)

عازم میدان (۲)

دامنش هر طرف (۲)

برکف طفلان (۲)

عمو عمو جان

دمگیری:

عمو عمو جان

تکخوان:

بنگر به حال طفلان

دمگیری:

عمو عمو جان

تکخوان:

ای عمو بنگر حالت اصغر

کز عطش گشته بلبل بی پر

شد به توسن سوار (۲)

آن یل نامی (۲)

تا که آرد ز مهر (۲)

جرعه آبی (۲۹)

عمو عمو جان

پرتال جامع علوم انسانی
رویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

دمگیری: (۱) راهب خاتمیت و تقویت تعلیمات اسلامی و فرهنگی

عمو عمو جان

تکخوان:

بنگر به حال طفلان

دمگیری:

عمو عمو جان

تکخوان:

ای عمو بنگر حالت اصغر

کز عطش گشته بلبل بی پر

* مأخذ: مصاحبه با آقای اسماعیل عارفیان.

پروپشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نوحه پیش خوانی مجلس شهادت حضرت عباس (ع)^{**}

زبینه اصفهان - آواز افشاری

تکخوان:

سرهنک و سپهدار شهنشاہ شهیدان عباس عمو جان

آخر نه توئی سرور و سالار شهیدان عباس عمو جان

دمگیری:

ای ثانی حیدر بنمای و ثوابی

آخر تو بیاور یک جرعه آبی

تکخوان:

توماہ بنی هاشمی و ماہ مدینہ عموی سکینہ

اصغر ز عطش ناله کشد گاہ ز سینہ آن طفل حزینہ

دمگیری:

ای ثانی حیدر بنمای ثوابی

آخر تو بیاور یک جرعه آبی

تکخوان:

بر دوش فکن مشک و به کف تیغ دو پیکر عموی دلاور

رو کن به سوی شط قران ای مه انور آبی تو بیاور

دمگیری:

ای ثانی حیدر بنمای و ثوابی

آخر تو بیاور یک جرعه آبی

** مأخذ: مصاحبه با آقای اسماعیل عارفیان.

نوحه تعزیه شهادت حضرت علی اکبر(ع) *

زمینه قزوین - آواز شور

تکخوان:

عیان گشته دوباره (۲)

دمگیری:

بزم عزا، بزم عزا

تکخوان:

نداریم هیچ و چاره (۲)

دمگیری:

دست قضا، دست قضا

تکخوان:

بنال ای بلبل از داغ اکبر

دمگیری:

بنال ای بلبل از داغ اکبر

تکخوان:

فغان کن قمری از هجر اصغر *پندال جامع علوم انسانی*

دمگیری:

بنال ای بلبل از داغ اکبر

تکخوان:

مصیبت، مصیبت، مصیبت اکبر من

دمگیری:

هوشم ربوده‌ای خدا از سر من

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پندال جامع علوم انسانی

تکخوان:

جان پدر، جان پدر از سر من

دمگیری:

شمر لعین از کین ربود معجر من

تکخوان:

بر سر نعش تو پدر جان نتوانم رسم

دمگیری:

بر سر نعش تو پدر نتوانم رسم

تکخوان:

دیده ترم خون نگرم بر سر بایم قسم

دمگیری:

بر سر نعش تو پدر جان نتوانم رسم

تکخوان:

بدیدم پاره پاره (۲)

دمگیری:

جسم تو را، جسم تو را

تکخوان:

میان خون تپیده (۲)

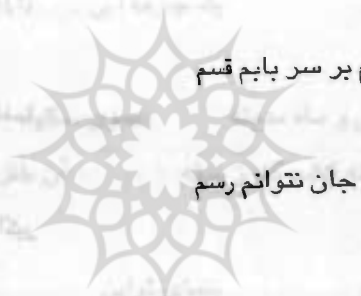
دمگیری:

نعش تو را، نعش تو را

تکخوان:

کنار آب و تشنه

دمگیری:

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

لعل تو را، لعل تو را ...

تکخوان: ...

دمگیری: ...

تکخوان: ...

تکخوان: ...

تکخوان: ...

تکخوان: ...

تکخوان: ...

تکخوان: ...

تکخوان: ...

مصیبت، مصیبت، مصیبت اکبر من

دمگیری: ...

هوشم ربوده ای خدا از سر من

تکخوان: ...

جان پدر، جان پدر از سر من

همه: ...

شمر لعین از کین ربود معجز من

تکخوان: ...

* مأخذ: مصاحبه با آقای حاج محمود معینی.

صحن جان شمعساری کن ...

دمگیری: ...

سینت کن زواری از ...

تکخوان: ...

نوحه پیشخوانی مجلس تعزیه شهادت امام حسن مجتبی (ع)^{*}

زمینه تهران - مرکب خونی (ابو عطا - منصوره)

تکخوان:

به کام مجتبی ناکه

فلک چون ریخت زهر کین

دمگیری:

طب فرمود زینب را

حسین را خواست در بالین

تکخوان:

ای برادر بیا دیده گریان کن

دمگیری:

ای برادر بیا دیده گریان کن

تکخوان:

پروپشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

خواهرا کیسواز غم پریشان کن (۲) علوم انسانی

آه و مُردم

دمگیری:

آه و مُردم

تکخوان:

زهر و خوردم

دمگیری:

آه و مُردم

تکخوان

از غم هجر تو جان سپردم (۲)

برو خواهر بیاور در برم شهزادگانم را

دمگیری:

بیاور قاسم و عبدالله آن آرام جانم را

تکخوان:

هر دو را آگه از مردن من کن

دمگیری:

هر دو را آگه از مردن من کن

تکخوان:

هر دو را شال ماتم به گردن کن (۲)

زهر خوردم

دمگیری:

آه و مُردم

تکخوان:

زهر و خورده

دمگیری:

آه و مُردم

تکخوان:

از غم هجر تو جان سپردم (۲)

حسین جان غمگساری کن، تو بعد از من به طفلان

دمگیری:

محبت کن زیاری از، وفا بر نور چشمانم

تکخوان:

کربلا می روی دیده بوسی کن. تعزیه شبانه (۱) با حضور خانوادگی و دوستان

دمگیری:

زمیند تهران - مرکب از هنرمندان جوان و جوانان هنرمند و علاقه مندان

کربلا می روی دیده بوسی کن

تاریخ برگزاری: ۱۳۹۷/۰۲/۰۱

تکخوان:

لی بنالح و آل آن آملابید و مساله رویداد

بهر قاسم بر آنجا عروسی کن (۲)

تاریخ برگزاری: ۱۳۹۷/۰۲/۰۱

نخستین نمایش

فلک چرخ رویت زهر کن

* مأخذ: مصاحبه با آقای حاج بدالله قائمی فر - فیلم تعزیه حضرت قاسم (ع) اجرای خوانسار

نخستین نمایش

طلب فرمود زینب را

تاریخ برگزاری:

حسین را خواست در باین

تاریخ برگزاری:

تکخوان:

تاریخ برگزاری:

ای برادر بیایید گریان کن

تاریخ برگزاری:

دمگیری:

تاریخ برگزاری:

ای برادر بیایید گریان کن

تاریخ برگزاری:

تکخوان:

تاریخ برگزاری:

شوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
خواهران کیهان هم پریشان کن (۱)
پرتال جامع علوم انسانی

تاریخ برگزاری:

آه و زاری

تاریخ برگزاری:

دمگیری:

تاریخ برگزاری:

آه و زاری

تاریخ برگزاری:

تکخوان:

تاریخ برگزاری:

زهر و خوندم

تاریخ برگزاری:

دمگیری:

تاریخ برگزاری:

آه و زاری

تاریخ برگزاری:

تکخوان:

نوحه تعزیه بازار شام*

زمینه تهران - آواز افشاری

تکخوان:

به طشتی که باشد سرشاه دین، سرشاه دین

دمگیری:

شراب از چه ریزی یزید لعین، یزید لعین

تکخوان:

یزید ای ستمگر ایا کینه پرور

دمگیری:

یزید ای ستمگر ایا کینه پرور

تکخوان:

مکن ظلم و دیگر بر آل پیمبر

دمگیری:

یزید ای ستمگر ایا کینه پرور

تکخوان:

زدی آتش اندر دلم، وای

دمگیری:

زدی آتش اندر دلم، وای

تکخوان:

نمودی خزان حاصلم، وای

دمگیری:

زدی آتش اندر دلم، وای

پروبوگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تک‌خوان:

الهی عزیزت بمیرد یزید

دمگیری:

عزیزان ما را نمودی شهید

تک‌خوان:

همین سرکه بینی چنین خوار و زار، چنین خوار و زار

دمگیری:

بیمبر نموده‌است به دوشش سوار، به دوشش سوار

تک‌خوان:

یزید ای ستمگر ایا کینه پرور

دمگیری:

یزید ای ستمگر ایا کینه پرور

تک‌خوان:

مکن ظلم و ظالم بر آل پیمبر

دمگیری:

شرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پژوهشگاه علوم انسانی
پرتال جامع علوم انسانی

تک‌خوان:

زدی آتش اندر دلم وای

دمگیری:

زدی آتش اندر دلم وای

تک‌خوان:

همین زینب آخر پسر مرده شد، پسر مرده شد

دمگیری:

پیش خوانی مربوط به مجلس تعزیه بازار شام^{۳۳}

زمینه تهران - آواز ایشاری

تکخوان:

باز و در شام غم اسیرم پدر، اسیرم پدر

دمگیری:

که بیابان روم (۲) گهی نوحه گر، گهی نوحه گر

تکخوان:

ای پدر، ای پدر، بیا در برم، بیا در برم

دمگیری:

یا روانه نما، یا روانه نما، علی اکبرم، علی اکبرم

تکخوان:

این شنیدم پدر، به دشت بلا به دشت بلا

دمگیری:

عیش قاسم پدر شد از کین عزا، شد از کین عزا

تکخوان:

ای پدر، ای پدر، بیا در برم، بیا در برم

دمگیری:

یا روانه نما، یا روانه نما، علی اکبرم، علی اکبرم

تکخوان:

آب و در کربلا مگر قحط بود، مگر قحط بود

دمگیری:

لعل اصغر چرا شد از کین کبود، شد از کین کبود

نوحه پیش خوانی مربوط به مجالس شهادت امام رضا(ع)^{**}
 زمینه تهران - آواز دشتی «ساخته شده از نوحه تعزیه امام موسی بن جعفر(ع)»

تکخوان:

در شهر غربت ای خدا مردم ز زهر کاری
 ایاصلت از دل زارم گویا خبر نداری

جواب:

ایاصلت از دل زارم گویا خبری نداری

تکخوان:

من بی کس و بی یاورم

جواب:

من بی کس و بی یاورم

تکخوان:

در این غریبی مضطرم

جواب:

من بی کس و بی یاورم

تکخوان:

کوتا تقری آید سرم با چشم تر زیاری

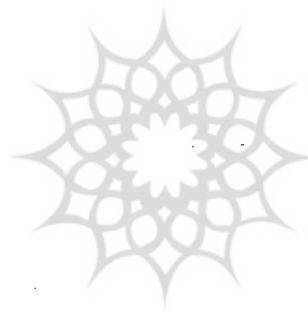
جواب:

کوتا تقری آید سرم با چشم تر زیاری

تکخوان:

از من بپر پیامی ای صبا به سوی بطما

جواب:

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

از من بپر پیامی ای صبا به سوی بطحا

تکخوان: ...

روی زمین جان می دهم خبر بده تقی را

جواب: ...

روزی زمین جان می دهم خبر بده تقی را

(۱) ...

تکخوان: ...

من بی کس و بی یاورم

(۲) ...

جواب: ...

من بی کس و بی یاورم

(۳) ...

تکخوان: ...

در این غریبی مضطرم

(۴) ...

جواب: ...

من بی کس و بی یاورم

(۵) ...

(۶) ...

*** مآخذ: فیلم تعزیه اجرا شده در خوانسار - جنگ پیش خوانی آقای حسن علی عباسی ...

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

(۷) ...

(۸) ...

(۹) ...

(۱۰) ...

(۱۱) ...

(۱۲) ...

(۱۳) ...

نوحه تعزیه شهادت حضرت علی(ع)*

ساخته آقای رضا حیدری از نوحه «ای جده جان اندر وطن...» - آواز افشاری

تکخوان:

از تیغ ابن ملجم بد آئین (۲)

جواب:

فرق علی شد منشوق از تیغ کین (۲)

تکخوان:

شد دامن محراب و از خرتش تر (۲)

جواب:

فزت و رب الكعبه گفت آن سرور (۲)

تکخوان:

و اماما، و اشهدا

و اماما، و اماما، و اماما

همه:

و اماما، و اماما، و اماما
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تکخوان:

گفتا به زاری زینب دلخسته (۲)

جواب:

بابا بین بال و یرم بشکسته (۲)

تکخوان:

من چون نگریم، گریه من اختیاری نیست (۲)

جواب:

بعد از تو بابا کار ما جز آه و زاری نیست (۲) بقعه کعبه

تکخوان: ...

و اماما، و اشهدا

و اماما، و اماما، و اماما

همه:

(X) ...

و اماما، و اماما، و اماما

...

※ مأخذ: مصاحبه با آقای اسماعیل عارفیان.

(X) ...

...

...

...

...

...

...

...

...

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

...

...

...

...

...

...

...

نوحه تعزیه شهادت امام صادق(ع)

ساخته آقای حاج محمود معینی از نوحه حضرت علی اکبر(ع) - آواز شور

تکخوان:

عیان گشته دوباره (۲)

دمگیری:

بزم عزاء، بزم عزاء

تکخوان:

نداریم هیچ چاره (۲)

دمگیری:

دست قضا، دست قضا

تکخوان:

بنال ای بلبل از داغ جعفر

دمگیری:

بنال ای بلبل از داغ جعفر

تکخوان:

فغان کن قمری از مرگ جعفر

دمگیری:

بنال ای بلبل از داغ جعفر

تکخوان:

مصیبت، مصیبت، مصیبت جعفر من

دمگیری:

هوشم ربوددای خدا از سر من

رشته‌گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

تکخوان:

پیش خوانی مربوط به مجلس وفات حضرت ولایتعلیه

جان پدر، جان پدر، از بر من

دمگیری:

بغچه بزمی که در حلقه زلف

رفتی و شد خاک عزا بر سر من

تکخوان:

بغچه و آه غایب در آرزو

بر سر نعش تو پدر جان نتوانم رسم

دمگیری:

بغچه بزمی که در حلقه زلف

بر سر نعش تو پدر جان نتوانم رسم

تکخوان:

بغچه بزمی که در حلقه زلف

دیده ترم، خون جگرم بر سر بایم قسم

دمگیری:

بغچه بزمی که در حلقه زلف

بر سر نعش تو پدر جان نتوانم رسم

تکخوان:

بغچه بزمی که در حلقه زلف

بدیدم پاره پاره (۲)

دمگیری:

بغچه بزمی که در حلقه زلف

قلب تو را، قلب تو را

تکخوان:

پروپشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

ز زهر کین خشکیده (۲) پرتال جامع علوم انسانی

دمگیری:

بغچه بزمی که در حلقه زلف

لعل تو را، لعل تو را

تکخوان:

بغچه بزمی که در حلقه زلف

بنال ای بلبل از داغ جعفر

دمگیری:

بغچه بزمی که در حلقه زلف

بنال ای بلبل از داغ جعفر

نوحه تعزیه شهادت حضرت زهرا «س»

زمینه کاشان - آواز افشاری

تکخوان:

اندر مدینه بابا، بابا، بیمار و زارم (۲)

دمگیری:

در این ولایت کسی ندارم (۲)

تکخوان:

آخر پدر جان اندر کجائی

دمگیری:

آخر پدر جان اندر کجائی

تکخوان:

از فاطمهات چرا جدائی

دمگیری:

آخر پدر جان اندر کجائی

تکخوان:

از درد دوری بابا، بابا رنجور گشتم (۲)

دمگیری:

بس گریه کردم من کور گشت (۲)

تکخوان:

آخر پدر جان اندر کجائی

دمگیری:

آخر پدر جان اندر کجائی

تکخوان:

از فاطمهات چرا جدائی

دمگیری:

آخر پدر جان اندر کجائی

تکخوان:

هر کس نصیبی بابا، بابا دارد ز یاری (۲)

دمگیری:

نصیب من شد چشم انتظاری (۲)

تکخوان:

از فاطمهات چرا جدائی

دمگیری:

آخر پدر جان اندر کجائی

« مأخذ: مصاحبه با آقای ... در ... و مطالعات و تحقیقات ... »

« مأخذ: فیلم تعزیه شهادت حضرت زهرا «س» اجرای خوانسار (ساخته شده از نوحه فاطمه)

صغری) ...

پرتال جامع علوم انسانی

ن: ا ه ص ح ت

(۶) ...

ن: ا ه ص ح ت

(۶) ...

ن: ا ه ص ح ت

...

ن: ا ه ص ح ت

...

نوحه تعزیه حجة الوداع یا ذبح اسماعیل (ع) *^۱

زمینه کاشان (تهران) - آواز دشتی (مطابق با تصنیف موسم گل)

تکخوان:

چون خلیل آل طه

عازم کوی مناشد

قدیه ذبح عظیمش

اکبر کلگون قبا شد

دمگیری:

کوی منا وادی کرب بلا شد

بر سر پیمانۀ عهد و وفا شد

تکخوان:

گفت و کی یاران وقت فراق است

دمگیری:

گفت و کی یاران وقت فراق است

تکخوان:

شاه یثرب را عزم عراق است

دمگیری:

گفت کی یاران وقت فراق است

تکخوان:

خسته امروز خاطر انوار مصطفی شد

بسته زین غم از جفا خانه مرتضی شد

دمگیری:

ای علمدار رشیدم

ای امیر لشکر من

محمل زرین ببندید

تال جامع علوم انسانی

بهر زینب خواهر من

تکخوان:

بهر عنانگیری او اکبر من

دمگیری:

بهر عنانگیری او اکبر من

تکخوان:

غایشه کن قاسم ما منظر من

دمگیری:

بهر عنانگیری او اکبر من

تکخوان:

کن منادی که وقت رحیل است

دمگیری:

کن منادی که وقت رحیل است

تکخوان:

ای درینا که صغری علیل است

دمگیری:

کن منادی که وقت رحیل است

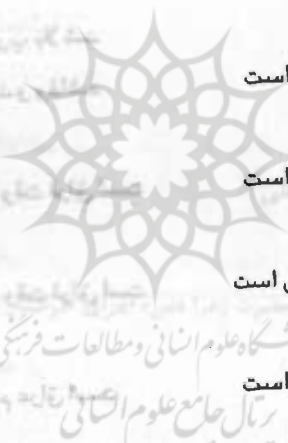
تکخوان:

ای برادر بهر اصغر تو گهواره بردار

غیر صغری هیچکس را تو بر جای و مگذار

* مأخذ: نوار کاست تعزیه ذبح اسماعیل «۶» - فیلم تعزیه حجةالوداع اجرای روستای ده نمک

گرمسار (آرشیو اداره فرهنگ و ارشاد اسلامی گرمسار).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نوحه تعزیه شهادت حضرت مسلم*

زمینه تهران - آواز افشاری

تکخوان:

صبا سوی بطحا دمی گذر کن

بر احوال مسلم حسین خبر کن

دمگیری:

بگو بهر مسلم دو دیده تر کن (۲)

تکخوان:

که ای ابن عمو غریبم من

دمگیری:

که ای ابن عمو غریبم من

تکخوان:

زیاران همه بی نصیبم من

دمگیری:

که ای ابن عمو غریبم من و پیشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تکخوان:

شه غریبم، به غم نصیبم

دمگیری:

میاکوفه از کوفیان حذر کن

اگر کوفه آئی تو ترک سر کن

تکخوان:

اباشاه خوبان ز خود حذر کن

ترحم بر اولاد خون جگر کن

دمگیری:

اگر کوفه آئی تو ترک سر کن

تکخوان:

چراکین جماعت جفا کارند

دمگیری:

چراکین جماعت جفا کارند

تکخوان:

نه شرم از رخ مصطفی دارند

دمگیری:

چراکین جماعت جفا کارند

تکخوان:

شه غریبم، به غم نصیبم

دمگیری:

میاکوفه از کوفیان حذر کن

ششگانه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مجله علمی-پژوهشی
تالیفات: دکتر سید علی حسینی

اگر کوفه آئی تو ترک سر کن

تکخوان:

تو عین البکاء خاک عالم به سر کن

روان اشک خونین ز چشم تر کن

دمگیری:

فغان بر سلطان بحر و بر کن (۲)

تکخوان:

درین شهر غربت به غم دچارم

انیس و رفیقی دگر ندارم

نه یار و یاور

نه خیل لشکر

دمگیری: به نام یار و یاور

میاکوفه از کوفیان حذر کن

اگر کوفه آئی تو ترک سر کن

تکخوان: به شهر و شهر

در این شهر غربت به غم دچارم

انیس و رفیقی دگر ندارم

نه یار و یاور

نه خیل لشکر

دمگیری: به نام یار و یاور

میاکوفه از کوفیان حذر کن

اگر کوفه آئی تو ترک سر کن

تکخوان: من آورده از شهر و خانقاه

تو عین البکاء خاک غم به سر کن

روان اشک خونین ز چشم تر کن

دمگیری: به نام یار و یاور

فغان بهر سلطان بحر و بر کن (۲) لغا

تکخوان: به نام یار و یاور

ماخذ: مصاحبه آقای اسماعیل عارفیان و حاج محمود معینی

عزیز گشتم

تکخوان: به نام یار و یاور

نوحه تعزیه شهادت حضرت مسلم*

زمینه تهران - آواز افشاری

پشتارایتان

تکخوان:

فلک افتاده بین در خیال مسلم

ملال مسلم

ندانم جز خدا کس ز حال مسلم

ملال مسلم

تکخوان:

پناهم بده طوعه میهمانم

دمگیری:

پناهم بده طوعه میهمانم

تکخوان:

من آواره از شهر و خانمانم

دمگیری:

پناهم بده طوعه میهمانم

تکخوان:

نخوردم لقمه نان من ز خاک کوفی امن ز کوفی

خدا ویران کند خانمان کوفی اما ز کوفی

تکخوان:

پناهم بده طوعه میهمانم

دمگیری:

پناهم بده طوعه میهمانم

رویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تکخوان:

پیش خوانی مجلس تجزیه شهادت شهید روح الله مهدوی

من آواره از شهر و خانانم

تذکره پیشه

دمگیری:

پنهام بده طوعه میهمانم

تذکره پیشه

تکخوان:

بدان ای زن که من نایب از حسینم

تذکره پیشه

به شور و شینم

پسر عم حسین شمس مشرقینم

ز نیرینم (به زیب و زینم)

تکخوان:

پنهام بده طوعه میهمانم

دمگیری:

پنهام بده طوعه میهمانم

تکخوان:

من آواره از شهر و خانانم

دمگیری:

پنهام بده طوعه میهمانم

پرتال جامع علوم انسانی

تکخوان:

به کوفه آمد من امیر بودم

وزیر بودم

ز جور کوفیان من ذلیل گشتم

علیل گشتم

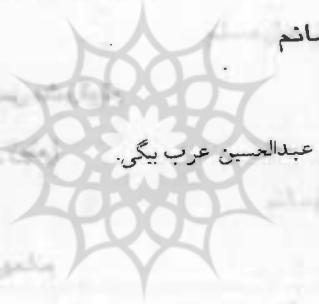
تکخوان:

پنهام بده طوعه میهمانم
دمگیری: ...

پنهام بده طوعه میهمانم
تکخوان: ...

مز آواره از شهر و خانمانم
دمگیری: ...

پنهام بده طوعه میهمانم
تکخوان: ...

ماخذ مجموعه نسخ آقای عبدالحسین عرب بیگی.

پنهام بده طوعه میهمانم
دمگیری: ...

پنهام بده طوعه میهمانم
تکخوان: ...

مز آواره از شهر و خانمانم
دمگیری: ...

پنهام بده طوعه میهمانم
تکخوان: ...

نظرم نغمه باز من ز خاک کوفی
تکخوان: ...

پنهام بده طوعه میهمانم
دمگیری: ...

پیش‌خوانی مجلس تعزیه شهادت حضرت مسلم(ع)*

تک‌خوان:

شده روز عزا باز ای عزیزان همسر منزل زمین گنبدوا هست

جواب:

عده ای که رفته رفته در راه کفر راه گرفته اند

از او شد غربت مسلم نمایان (۲)

تک‌خوان:

رسیده قاصد کوفی سراسر شش مین نمود و نبرد

جواب:

ای جرم آن وارو زهار بود بر شمشیر لقا چون ز کوه لقا و رفته بجد

برای قتل مسلم با دو طفلان

تک‌خوان:

خفای تو ظلمهای تو

گشته به غربت مبتلا از جور زمانه

هیچ کس ندادی منزلش جز خانه طوعه

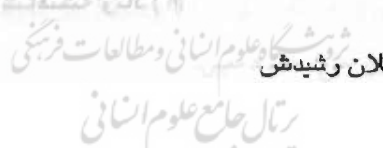
نمودند عانیت از کین شهیدش

جواب:

(۳) عالت و خشنودی لریه ز ناز و خیر

نه تنها با دو طفلان رشیدش

تک‌خوان:

الها حرمت شهادت خراسان

جواب:

رضا آن کشته مأمون ملعون

بیخشا جرم امت حی سبحان

* مأخذ: مصاحبه با آقای حج بدای... قلمی نر.

نوحه ماه محرم - شماره ۳*

زمینه تهران - آواز بیات ترک

تکخوان:

هلال مه نو، هلال مه تر، دگر درآمد

دمگیری:

مگر باز و مه محرم آمد (۲)

تکخوان:

عجب شور و فغان، عجب شور و فغان، دگر به پاشد

دمگیری:

حسین وارد دشت کربلا شد (۲)

تکخوان:

الای فلک از دست تو صد داد (۲)

دمگیری:

چه کردی تو با شاهپیشه اوتاد (۲) نانی و مطالعات فرهنگی

تکخوان:

همه جن و ملک، به ماتم آمد (۲)

تکخوان:

بگفتا شه دین بگفتا شه دین، به چشم گریان

دمگیری:

که این منزل آخر است و یاران (۲)

تکخوان:

چه فردا چه خور از، چه فردا چه خور از، افق درآمد

دمگیری: شادتر از ظهور من لیسه - و صد ساله زنده بماند

کسور زمین و آسمان به لرزه آید (۲) لیلان زاده باستان - زابله

تکخوان: زور تو از چه بسیار دیگر به هست

همین منزل زمین کربلا هست، همین منزل زمین نینوا هست

دمگیری: زور تو از چه بسیار دیگر به هست

همین منزل و عده‌گاه ماه هست (۲)

تکخوان: زور تو از چه بسیار دیگر به هست

چه جفا و جور و کین، به شهنشه مبین، نمودی نمودی

ای چرخ دون وارونه گردی، با شاه‌دین دیدی چه کردی

دمگیری:

از جفای تو ظلم‌های تو

داد ای فلک

زینب حزین گشته دل‌غین

داد ای فلک

« مأخذ: مکتب نورانی، تهران، خرداد، ۱۳۸۱، ج ۱، ص ۱۰۱، «تکخوانی در فلسفه‌های شرق و غرب»

* مأخذ: مصاحبه با آقای حاج محمود امینی، انانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

نوحهٔ مخصوص ماه محرم - شماره چهار^{۳۳}

زمینه تهران - دستگاه ماهرر «مطابق با تصنیف مرغ سحر»

تکخوان:

بازومه ماتم آمد

خیل جهان در غم آمد

دمگیری:

روز جهان شد شام تارش

گشته خزان فصل بهارش

تکخوان:

شور و نواز چه محبان دگر به پاست

دمگیری:

شور و نواز چه محبان دگر به پاست

تکخوان:

باز و مکر ماتم سلطان کربلاست

دمگیری:

شور و نواز چه محبان دگر به پاست

آه و افغان، ی عزیزان

تکخوان:

گشته حکم، حی داور

بر حسین این روز آخر

دمگیری:

زینب اندر عزایش نشیند

نوحه مخصوص ماه محرم - شماره ۵*

زمینه تهران - آواز دشتی

تکخوان:

به به بین جهان ما نوبهار شد

بلبلان به چهچه باهزار شد

جواب:

شش جهت نگر به نوحه و شیون است و شین

حوریان کنند ز غم خدا گریه بر حسین

تکخوان:

مصطفی به ناله و در غم و عزا

جواب:

مصطفی به ناله و در غم و عزا

تکخوان:

مجتبی کند ز غم خدا، یا ایاخا

رتال جامع علوم انسانی

جواب:

مجتبی کند ز غم خدا، یا ایاخا

تکخوان:

هیدنا بر چنین جاه و اقبال (۲)

جواب:

زاده مرتضی گشته پامال خدا، زاده مرتضی گشته پامال

تکخوان:

من که با فر و با زیب و زینم (۲)

جواب:

سر جدا از قفا شد حسینم، خدایا، سر جدا، از قفا شد حسینم

تکخوان:

گفتا با یزید دون، سخت نیرین

چوب کین مزن لعین بر لب حسین

تکخوان:

رحمی ای دغا به ما تما از ره وفا

جواب:

رحمی ای دغا به ما تما از ره وفا

تکخوان:

رفته فاطمه به غش از این شور و ماجرا

جواب:

رحمی ای دغا به ما تما از ره وفا

تکخوان:

ما مگر نصارا یا گبر و کافریم

جواب:

ما مگر نصارا یا گبر و کافریم

تکخوان:

کین چنین حزین رخسته و زار و مضطربیم

جواب:

کین چنین حزین رخسته و زارم و مضطربیم

تکخوان:

بار الها به ساقی کوثر (۲)

جواب:

نوحه مخصوص نماز محرم - شماره ۵۱ - شماره ۵۱ - شماره ۵۱

شیعیان را ببخشا سراسر، خداه شیعیان را ببخشا سراسر

* مأخذ: جنگ پیش خوانی آقای حسن علی عاسی - مصاحبه با آقای حاج محمود معینی.

به به بین جهان ما تو بهار شد

لبان به چهره باغزار شد

جوابه

کثر جهت نگر به نوحه و شیون است و سخن

خوریان کثرت هم خندگیره

تکخوان

مستطی به ناله و در خم

جوابه

مستطی به ناله و در خم

تکخوان

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

نوحه مخصوص ماه محرم - شماره شش*

زمینه تهران - آواز ابو عطا

تکخوان:

نوروز آمد شد فصل گل (۲)

از عشق گل، شیدا بلبل، شیدا بلبل

جواب:

سرزد ز خاک از هر طرف (۲)

نسرین لاله، پیچان سنبل، پیچان سنبل

تکخوان:

ای روزگار، ای بی وفا، ای پرچفا

جواب:

ای روزگار، ای بی وفا، ای پرچفا

تکخوان:

دیدم چه کردی، از جفا، در کربلا

جواب:

ای روزگار، یا بی وفا، ای پرچفا

تکخوان:

رو جانب صحرا کنید (۲)

بیرون ز دل، غمها کنید، غمها کنید

جواب:

هر جا که بینید لاله ای (۲)

یاد از دل، لیلا کنید، لیلا کنید

تکخوان:

بشکوه و بزمه اندر رخ منقشه قصه

داد ای فلک، داد ای فلک

جواب:

داد ای فلک، داد ای فلک

همه:

(۷) دل را منقشه اندر رخ منقشه

صد داد و بیداد ای فلک، داد ای فلک

بباید لبیک، بر لبه لبیک، دل را منقشه

* مأخذ: نور فیلم تعزیه پادشاهی حضرت یوسف (ع) اجرا در قودجان خرناسار

مصاحبه با آقای حاج محمود معینی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرتال جامع علوم انسانی

پیش‌خوانی مجلس تعزیه شهادت حضرت مسلم(ع)*

تک‌خوان:

شده روز عزا باز ای عزیزان همسر منزل زمین گنبدوا هست

جواب:

عده ای که رفته رفته در راه کعبه رفته اند

از او شد غربت مسلم نمایان (۲)

تک‌خوان:

رسیده قاصد کوفی سراسر شش مین نمود و نبرد

جواب:

ای جرم آن وارو زهار بود بر شمشیر لقا چون ز کمان و ریشه بید

برای قتل مسلم با دو طفلان

تک‌خوان:

(۱) خدا گزیند تشنه باغ و ریسر

گشته به غربت مبتلا از جور زمانه

هیچ کس ندادی منزلش جز خانه طوعه

نمودند عانیت از کین شهیدش

جواب:

(۲) با تو خشنه است لریه ز ناز و حیر

نه تنها با دو طفلان رشیدش

تک‌خوان:

پرتال جامع علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

الها حرمت شهادت خراسان

جواب:

رضا آن کشته مأمون ملعون

بیخشا جرم امت حی سبحان

* مأخذ: مصاحبه با آقای حج بداء... قلمی نر.